

NAGYBECSKEREK TÖRTÉNETE

Nagybecskerek (szerbül Зрењанин / Zrenjanin vagy Veliki Bečkerek, németül Großbetschkerek, románul Becicherecul Mare) a Vajdaság Közép-Bánsági körzetének székhelye, a Béga folyó partján helyezkedik el. A Bánság szerbiai részén a legnagyobb, Újvidék és Szabadka után harmadik, Szerbia hatodik legnagyobb városának számít.

Nevének eredete :

A város neve már legrégebbi okiratokban is előfordul s mivel a **XIV. század** eleje óta állandóan szerepel, a legkülönbözőbb formákban fordul elő: Beche, Becke, Bechereky, Bechkereky, Bekuskereki, Bekuskerequi, Pechbereky, Pechkereki, Bechekereke, Bechekereky, Pechkereky, Bocherecki, Bochkereki, Beurquerel, Betschkereck, Weschekargekh. Valószínűleg Nagybecskerek is az a város, amelyet a *Névtelen Beguey* néven említenek. Neve az újabb kutatások szerint avar eredetű, s őrhelyet jelent.

Nagybecskerek régen Torontál vármegye székhelye volt.

A város hivatalos szerb elnevezése 1935-1941-ig, majd pedig 1944-1946-ig Petrovgradra változott, a szerb I. Karađorđević Péter király, illetve unokája – az akkor még kiskorú – Karađorđević II.

Péter tiszteletére.

Mai szerb nevét Žarko Zrenjanin bánsági partizánhősről kapta, aki a II. világháború ideje alatt a vajdasági kommunisták és partizán harcosok vezetője volt.

Története :

Nagybecskerek már a történelem előtti időkben lakott hely volt; ezt bizonyítják a város közepén, a vármegyeház alatt emelkedő dombon végzett ásatások. A várterület mélyebb talajából rakásszám kerültek elő szarvasbika agancsok, **csont- és bronzszerszámok** és házieszközök; az ásatások közben kiégett tűzpadokra akadtak, körülöttük konyhahulladékok és agyagipari cikkek hevertek: mind arra vall ez, hogy e hely a népvándorlás kora utolsó periódusában egy népnek szolgált hosszabb ideig lakóhelyéül s hogy a vármegyeház magaslata összefüggő sírhalmok láncolata.

A római uralom alatt Nagybecskerek nemcsak lakott hely volt, hanem erődítéseknek is helyéül szolgált, mint az középponti fekvéséből önként következik is. Nagymennyiségű római pénzt, urnákat, téglákat, falakat találtak itt.

A város a római uralom elvonulta után is megmaradt lakott helynek; bizonyos, hogy a **népvándorlás** egyes hullámai újra, meg újra fölfrissítették lakosságát, a vele szemben félkörben húzódó avar gyűrű pedig arra mutat, hogy ezen az oldalon Nagybecskerek volt a mögötte elterülő vidék kulcsa, míg, a túlsó oldalon a természetes védelem híján nagy védelmi művekre volt szükség.

Nagybecskereket valószínűleg a **14. században alapították**, legelőször egy 1326-os dokumentumban említik.

A 15. század elejétől kezdve többnyire a **szerb uralkodók (despoták)** hűbérbirtoka volt. 1422-ben mezővárosként említi egy oklevél. A 16. század első évtizedeiben épülhetett kis palánkvára. 1551. augusztus 20-án Budán kelt levél mondja, hogy bevehetetlen erőd volt ez, amely mindenben a temesvári várhoz hasonlított. Először Istvánffy említi 1536-ban.

A település **1551.** szeptember 25-én került **török** kézre. A török uralom alatt Szokoli Mehmed pasa nagyvezír magánbirtoka (mulk), majd kegyes alapítványa (vakuf) volt.

A török források maguk is azt mondják, hogy csak feladással lehetett bevenni és vesztének csakugyan az elégtelen őrség volt az oka. 1605-ben viszont már azt írják róla, hogy elpusztult, a mi a török uralom következménye volt.

Béget, muftit, kádit, kesedárt kapott s ha várával nem sokat törődött is a török, úrilakok, mecset, fürdők épültek benne keleti stílusban. A mecset 1815-ig állt, mikor is lebontották. Vára 1594-ben új felvonókaput kapott, melyet a szerbek leromboltak.

A település a **18. század elejétől** minden kétséget kizáróan többségben **szerbek** által volt lakott. A törökellenes felszabadító háborúk során Nagybecskerek többször is gazdát cserélt, és csak 1716. augusztusában szabadult fel végérvényesen a török uralom alól.

A háborúk alatt lakossága jelentősen megfogyatkozott, ezzel egy időre korábbi jelentőségét is elvesztette.

A **Habsburg Birodalom fennhatósága** alatt Nagybecskerek a **Temesi Bánság** koronatartomány egyik kerületének a **székhelye** lett. **1769.** június 6-án kelt szabadalomlevele alapján Mária Terézia királynő **mezővárosi** kiváltságokat adományozott Nagybecskereknek.

A város lakossága a 18. század vége felé legnagyobb mértékben **szerbekből és németekből** állt. 1773-ban a lakosság összesen 721 házban élt, ebből 625 házban ortodoxok és 96 házban pedig római katolikusok laktak.

A Temesi Bánság koronatartomány megszüntetése, és területének a Magyar Királysághoz csatolása után Nagybecskerek **Torontál vármegye székhelye** lett 1778-ban.

A visszacsatolás ünnepségét 1789 június 13-án nagy pompával Nagybecskereken ülték meg; a vármegye első rendszeres alispánja Mártonffy József lett.

1807. augusztus 30-án **tűzvész** pusztította el a várost, megakasztva egy időre a fejlődését is.

A tűzvész után egy évtizedre a megye székhelye átkerült Nagyszentmiklóásra, amíg **1816**-ban fel nem épült az **új vármegyeháza**. A reformkorban Nagybecskerek 1839-ben **kőszínházat**, 1846-ban pedig **gimnáziumot** kapott.

Az 1840 táján alapított Nemzeti iskola élénk bizonyosága annak az egységes munkának, melyet a város fejlődéséért folytatott. A város gazdasági tekintetben is jelentős átalakuláson ment át ebben az időben.

A legközelebbi vasútállomás egész 1883-ig Nagyikinda volt, mikor végre Nagybecskerek is vasúti állomást nyert. 1856-ban rendezték be távíróállomását. 1845-ben alapította benne Pleitz Ferenc az első könyvnyomdát. Az 1830-as évekre esik az Amerika nevű városrész megalapítása is; eredetileg erdő volt itt, melyet a kincstár kiirtatott.

Nagybecskerek az egész szabadságharc alatt megmaradt a délvidéki harcok egyik legfontosabb pontjának **1848**-ban.

A márciusi leirat Nagybecskereken is nagy lelkesedést keltett és csodálatos módon a különböző **nemzetiségek békéjét** hozta magával.

Az áprilisi detronizáció (= trónfosztás) után Torontál vármegye visszakapta régi szervezetét, 1848-ban kinevezett főispánját és Nagybecskerek újra vármegyei székhely lett.

Április 13-án valamennyi felekezet hálaadó isteni tiszteletet tartott (katolikusok, lutheránusok, reformátusok és pravoszlávok) a közös egyetértés öröme. A Horvátországban és a Szerémségben meginduló **horvát zavargások** azonban hamar megbontották ezt a békét. Az április 8-iki szerb küldöttség sikertelensége Becskereken is megindította a **szerb lázadást**. A szerbek a templomokba rontottak, összetépték a magyar nyelvű anyakönyveket. A szerb lázadás egyszerre kezdődött a kikindaival: április 23-án délután már erősen izgattak a szerbek a magyarok és németek ellen, húsvét harmadnapján reggel pedig megrohanták a községházát, hogy a március 28-án odatűzött magyar zászlót letépjék; ezt azonban Hadzsits Lázár, a város szerb származású bírja élete veszélyeztetésével megakadályozta. Azt azonban nem tudta megakadályozni, hogy a városnak új tisztikart válasszanak, bár törvénytelenül; csak a bírót gatyák meg.

A becskerei zavarok rávették a kormányt, hogy a Délvidéken Csernovics Péter kormánybiztosságával **ostromállapotot** hirdessen. Június 9-én Becskerek magyar és német lakosait a szerbek közeledtének híre ejtette rémületbe; azok azonban megálltak Perlasznál és bár a délvidéki seregek gyengék voltak velük szemben, még sem érhettek el pozitív eredményt. Június 23-án végre Becskereken vontak össze a **délvidéki haderőt** és azt oda beszállásolták méltán tartva tőle, hogy a szerbek perlaszi tábora Becskerekre nézve rejti a legnagyobb veszedelmet. A 2500 főből és egy hatfontos ágyú-ütegből álló **hadtest parancsnoka Kiss Ernő huszárezredes** volt, kinek Becskerek mellett terjedelmes birtokai voltak.

Július 15-én Sztratimirovich megtámadta a becskerei táborát, de minden túlereje mellett is kénytelen volt visszavonulni. Kiss Ernő ekkor arra gondolt, hogy elhagyja Nagybecskereket, de mégis ott maradt, hogy a várost őrizetlenül ne hagyja. Közben **Mészáros Lázár hadügyminiszter** is lent járt Nagybecskereken és egy éjszakát töltött ott. A magyar sereg augusztus 6-án bevette Neuzinát, szeptember 2-án pedig a perlaszi táborát ostromolta meg s ott 12 ágyút, 20 mázsa puskaport, 60.000 töltényt zsákmányolt. A szerbek még szeptember folyamán több ízben megpróbálták perlaszi pozíciójukat visszaszerezni, de sikertelenül, sőt december 14-én még a tamaslakai hídfő is magyar kézre került, bár igaz tetemes áldozatok árán. Kiss Ernő ekkor már becskerei táborából Pancsova felé kezdett hadműveleteket, ezek azonban nem jártak sikerrel és épen ezek okozták azt, hogy Kiss Ernőt visszahívták erről a fontos állásról. Elvonulása után Nagybecskerek szinte védelem nélkül került január 16-án szerb kézre. A lakosok rémülten menekültek, de mivel a szerbek ekkor már a szerb vajdaság szervezésével voltak elfoglalva, melynek székhelyéül Nagybecskereket szemelték ki, ez megmentette a várost a pusztításoktól.

Közben minden rosszra fordult: augusztus 14-én Nagybecskerek már Jellasicht volt kénytelen fogadni.

Az 1848-as forradalom idején 1849 január derekáig Nagybecskereken volt a bánági hadtest főhadiszállása. A honvédség visszavonulása után, 1849 január-április folyamán itt volt a délvidéki szerbek vezetőjének, Joszif Rajacsics karlócai ortodox metropolitának és kormányának a székhelye.

A várost Perczel Mór szabadította fel, ki április 29-én megütközve Todorovich-csal, azt hátrálásra kényszerítette. Todorovich így kiürítette Nagybecskereket, mely a legnagyobb örömmel várta Perczel Mórt.

1849–1860 között Nagybecskerek a **Szerb Vajdaság** és **Temesi Bánság** nevű tartomány egyik kerületének volt a **központja**. Nagybecskerek az abszolutisztikus kormányzás alatt közigazgatásilag minden jelentőségét elvesztette, csak 1853-ban lett ismét kerületi székhely, míg végre a februári pátens visszaállítva az ősi alkotmányos jogokat, Nagybecskerek ismét a Magyar Királyság része és Torontál vármegye székhelye lett.

Az 1867-es kiegyezést követően, az Osztrák–Magyar Monarchia idején Nagybecskerek addig nem tapasztalt fejlődést ért meg: gyárak és üzleti vállalkozások, gazdasági, közhasznú és művelődési egyesületek alakultak. A város 1883-ban vasúti összeköttetést, 1892-ben telefont, 1896-ban villanyvilágítást kapott. Több jelentős új középület készült el ekkoriban a város központjában: a római katolikus plébániatemplom (1868), a színház (1884), a vármegyeház (a mai városháza) (1888), a református templom (1891), a Pénzügyi Palota (a mai múzeum) (1894) és a bíróság (1908).

Az 1910-es népszámlálás szerint Nagybecskereknek 26 006 lakosa volt, ebből 9148 magyar, 8934 szerb, 6811 német, 456 szlovák és 339 román nemzetiségű volt.

Az első világháború után Nagybecskerek a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz (1929-től Jugoszlávia) került. 1918-1929 között a királyság fővárosával azonos megyében volt, majd 1929-1941 között a Dunai Bánság részét alkotta. 1941-1944 között német megszállás alatt állt, az Autonóm Bánság része volt.

1945-től a szocialista Jugoszlávia, azon belül a Vajdaság Autonóm Tartomány városa. Ez a periódus a város rohamos gazdasági fejlődését hozta. Mindenekelőtt az élelmiszeripar területén, de néhány jelentős vegyipari, fémipari és textilipari létesítmény is működött a városban.

Jugoszlávia széthullása után Nagybecskerek 1992-2003 között először a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság, majd 2003-2006 között fennálló Szerbia és Montenegró államszövetség része volt. 2006-ban ez az államszövetség is felbomlott. Nagybecskerek azóta a független Szerbiához tartozik. A délszláv háborúk érzékenyen érintették a nagybecskereki gazdaságot: a város egyik súlyos problémája a magas munkanélküliség.

Wikipédia <https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagybecskerek>

A Vajdaság enciklopédiája <http://vajdasag.rs/Nagybecskerek>

Forrás : Nagybecskerek

Irta Móricz Miklós, a monografia munkatársa - alapján

<http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0024/16.html>

Fekvése.

Nagybecskerek, Torontál vármegye székhelye, a Mária Teréziától kiváltságolt mezőváros; ma rendezett város, a Délvidéknek hosszú évszázadokon át fontos erőssége, a török uralom alatt szandzsáksági székhely, a katonai kormányzat idején tiszttartósági középpont, a Nagy-Alföldnek délkeleti részén fekszik, termékeny síkságok ölében. Ma már alig van nyoma annak, hogy a török háborúk alatt s míg az országnak délfelé védekeznie kellett, mi adott stratégiai fontosságot ennek a helynek, mert ma már a termőföld a régen itt elterülő mocsarak legnagyobb része.” „A város fontossága ma már egészen más természetű: gyorsan fejlődő iparával és kereskedelmével gyűjtőpontjául szolgál a vidék gazdasági erőinek . . .”

„A legrégebb magyar lelet az Anjouk korából való: Róbert Károlynak egy kis ezüstpénze, hihetőleg 1320-21 tájáról. (Tallián Béla tulajdona, 1331-ben Nagybecskereken már vásár volt ... s ugyanebből az évből van egy oklevelünk, a mely arról beszél, hogy Becskereken, - »Civitas Becke« - Chelp Andrásnak Böldrei Erzsébet ellen való ügyében egy országbírói törvénybe idéző parancs hirdettetett ki. ... Az 1332-ből való pápai tizedlajstrom szerint Becskereknek már volt egyháza, papja, kit Jánosnak neveztek, plebániája, mely az általa fizetett tized szerint a tekintélyesebbek közé tartozott.”

„Zsigmondnak a Délvidék sok emlékét őrzi. Ő ajándékozta oda az egész területet Brankovics Györgynek, a szerb deszpotának.”

„Brankovicstól a rendek 1450-ben vették el Becskereket s az egész Délvidéket; a rendek határozatát Hunyadi János foganatosította.”

„Hunyadi Mátyás ezeket a birtokokat Becskerekkel együtt Szilágyi Mihálynak ajándékozta arra az esetre, ha Brankovics György hűtlen lenne.”

„Az 1482. év nevezetes fordulót jelent Nagybecskerek történetében: legelőször ebben az évben volt szerepe a törökök elleni harcokban. A Hunyadiak török-ellenes harcainak idején Becskerek még tökéletes nyugalmat élvezett, ebben az évben azonban Kinizsy, Dóczy Péter és Brankovics Wuk a becskerei mezőkön ütközött meg a szendrői basával, s ezuttal diadalmasan. A törökök 3000 embert veszítettek s vele egész táborukat; a győztesek sok foglyot ejtettek, gazdag zsákmány és fegyverkészlet került a kezükbe s a javát mindennek Hainburgba küldték a királynak.”

A becskerei vár.

Becskerek jelentősége a törökök előnyomulásával fokozatosan nőtt; a mint Pancsova, Uj-Palánka és az ország déli védővonala végig török kézre került, Becskerek a Délvidék kulcsává lett. Helyzete és vára erre már előre predesztinálták. Ma már nem lehet megállapítani, hogy mikor építették ezt a várat, úgy látszik, 1505-ben még nem volt meg, de hiteles forrás, egy 1551 augusztus 20-án Budán

kelt levél (most a brüsszeli állami levéltár magyar vonatkozású iratai között van) mondja, hogy bevehetetlen erőd volt ez, a mely mindenben a temesvári várhoz hasonlított.”

„A török források maguk is azt mondják, hogy csak feladással lehetett bevenni és vesztének csakugyan az elégtelen őrség volt az oka. 1605-ben viszont már azt írják róla, hogy elpusztult, a mi a török uralom következménye volt.”

„A vár, a melynek emlékét ma már csak egy utczarész őrzi, a vármegyeház dombján állott, a hol falainak egy darabját kiásták.”

A mohácsi vész után.

„Beckerek elestét olyan alkudozások előzték meg, a melyek csak egy igen fontos erősség körül folyhatnak le. Utolsó magyar tulajdonosa Szapolyai János, illetőleg az ő halála után Izabella volt. De Szapolyai nem bírhatta békében kedves várát.”

„A vár fontosságát mindenki érezte, mind magyar, mind török részen, s mind a császáriak, mind a nemzeti király hívei. Mikor Török Bálint Fogarast ostromolta, a bentszorult Majláth hajlandó lett volna neki átadni a várat, ha cserébe megkapja Becsét és Beckereket, - a miből természetesen semmi sem lett.”

„Ferdinánd más módon szeretett volna a vár birtokába jutni: 1544-ben tárgyalások folytak, . . . hogy Munkácsért és más felvidéki javakért cseréljék el Beckereket és Becsét.”

„Beckerek vára 1551-ben került a Ferdinánd kezére, kinek a kolozsvári szerződés értelmében, a többi délvidéki várakkal együtt átadatott.”

Beckerek eleste.

„Ez volt Beckerek veszte. Ferdinánd már nem is vehette birtokába, mert Mohamed, ruméliai beglerbég, azonnal elindult ezeknek a váraknak elfoglalására.” „Szokoli Mohamed a várat birtokába vette, őrséggel megrakta, a rácz küldöttséget kegyesen fogadta s Malkovics basát a vár és a vidék parancsnokává kinevezte. . . .Beckerek elestével védtelen maradt az egész Alvidék: Szárca, Aracs, Galád, Horogszeg, Csanád, Nagylak pár nap alatt török kézre került.”

Török uralom alatt.

„Beckerek ettől kezdve a töröké s a török uralom ebben a században megingathatatlanak látszott. Eleinte szandzsáknak volt a székhelye és a budai beglerbéghez tartozott, később azonban, mikor a temesvári vilajetet szervezték, a mint a jelek mutatják, rendesen egy-egy török földesúré volt; Hammer - Purgstall szerint Szokoli Mohamed jámbor alapítványaihoz tartozott. Béget, muftit, kádít, kesedárt kapott s ha várával nem sokat törődött is a török, úrilakok, mecset, fürdők épültek benne keleti modorban. A mecset 1815-ig állott fenn, mikor lebontották.”

A visszafoglalás.

A török uralomnak Becskereken a XVII. század alkonyán lett vége. Becskerek ezekben a harcokban ismét fontos stratégiai pont lett, de vára annyira elromlott, hogy a törökök már egy kardcsapásnyi védelemre sem tartották érdemesnek, s a község lakossága majdnem egészen kihalt.”

Becskerek csak a zentai győzelem után került vissza magyar kézre. 1717-ben Savoyai Jenő herceg, német-római császári hadvezér innen indult Orsova ostromára; ebben az évben a királyi tábor szertárai és éléskamrája Becskerek alatt állott; védelmükre, a Jenő herceg rendeletére, Sándor württembergi herceg vezérlete alatt, néhány ezred vonult Becskerekre a futtaki táborból.

A török uralom után.

A török uralom végére Becskereken mindössze száz ház maradt meg; az akkori népességi viszonyokat véve alapul, 6-700 főnyi lakosságot jelent. Becskerek. 1717-ben Becskerek már csak romhalmaz volt; ősi vára a földdel egyenlővé téve, házai lerombolva, nagyjából pedig lakosai kipusztulván belőle, az idő terhe alatt összeroskadtak.”

Az utolsó török veszedelem.

„Az 1737-39. évi török háborúk újra próbára tették Becskerek életrevalóságát. 1738-ban a Délvidék néhány óra ismét török kézre került, s az új telepések menekülni voltak kénytelenek. Az első biztos hely Becskerek volt. A parácsi altisztartó jelenti a temesvári kormányzóságnak, hogy a hivatalnokok onnan mind Becskerekre menekültek . . .”

„Megmaradt azonban két állandó veszedelem, s a lakosoknak s Becskerek emelkedésének az egész korszakon át legnagyobb akadályai: a zilált közbiztonsági viszonyok és a pestis. Amannak a török idők alatt elvadult erkölcsök, ennek a művelődés megakadása volt az oka.”

Közbiztonsági állapotok.

A közbiztonságnak legelső veszedelme maga a katonaság volt. 1718 becskerei kerületi tisztartó panaszkodik a kormányzóságnak, hogy Sártory adjutáns katonái a szécsányi kenézt megölték, más katonák pedig a becskerei főkenézt nagyon megkárosították. Szima és Belya becskerei lakosokat Zsivan zsablyai kapitány fogta el, mikor hazafelé mentek, megkínozta és a szegedi börtönbe hurczoltatta őket; és hozzáteszi, hogy ilyen bánásmód el fogja riasztani a visszatéréstől azokat, a kik a törökök elől elmenekültek.” „A jobbágyok fellázadtak és mindent leromboltak; a tisztartóság sürgősen kért kézmíveseket az épületek helyreállítására és egyben újra sürgeti a kormányzóságot, hogy végre csendbiztost küldjön Becskerekre a rablók ellen. A jobbágyok lázadásából származó kár igen nagy volt . . .” S ezekhez a viszonyokhoz még a város különböző nyelvű népessége között elkerülhetetlen súrlódás járult. A felszabadulás után, egész 1733-ig a városban lakott a szerb püspök és ez igen növelte a szerbek önérzetét, a mi temérdek viszálykodásnak lett okává; a görög nem egyesült püspök elköltözése után némi csend következett be, pedig ettől kezdve megint a katolikus tized követelések és az azokkal járó zaklatások zavarták a békeséget. De azért 1750-ben a tisztartó panaszkodik a kormányzóságnak, hogy a rácz község, bár kötelessége lenne, nem törődik a város és a hivatalpénztár őrizetével, holott ezt igazán nem lehet kívánni a kicsiny számú magyar és német lakosságtól, mely tisztán kézimunkájából él. A lakosság között, írja a tisztartó, oly sok a viszálykodás, hogy annak eligazítására főkenézt kellene kinevezni.”

Pestis és más ragályos kórok.

A város fejlődését a pestis több ízben akasztotta meg. 1738-40 között különösen dúlt a pestis ezen a vidéken, de bőven szedte áldozatait magából a városból is. A pestis következménye volt a városnak az az új terhe is, hogy a katonaság számára kenyeret süssön. A pestisnek örökös fészke volt az egész Délvidék területe, a melyet majdnem megszakítatlan mocsarak borítottak. Maga Becskerek egy nagy tónak a végén feküdt.

Kayser mérnök-hadnagy és Fremaut Miksa a 18. század közepén kezdett mocsárlecsapolási munkálatai szabadították ki Becskereket a rossz levegő és a ragályos betegségek karjaiból.

A települések.

Lassanként azonban javultak a megye viszonyai és növekedett a város lakossága. A hosszú török uralom semmi keveredést nem eredményezett a város népe és a törökök között, bár a török urak bizonyára Becskerekről is rendszeresen elhozatták a maguk számára a szebb fiú és leánygyermekket; vigyáztak azonban rá, hogy se a nép, se a gyermekek ne tarthassák fent a régi kapcsolatot egymással. Így a török uralomnak egyetlenegy hatása volt csak: kipusztította a város népét, összesen 100 házra olvasztván le azt.

Gazdasági viszonyok a XVIII. században.

1737 április 22-én Nagybecskerek hetivásárt kért, hogy az épülő spanyol-város számára az élelmiszereket annál könnyebben előteremthesse; az első hetivásár még az év május 18-án volt. A magyarok, németek földműveléssel és iparral foglalkoztak, a szerbek főfoglalkozása pedig a kereskedelem volt; Nagybecskerek ebben az időben a lókereskedelem középpontja. Átmeneti kereskedelme is volt már; a Begán, Temesvár felé, nagymennyiségű lisztet szállítottak. 1745-től kezdve Krazeisen Sebestyén sört főzött és a jogért 150 forintot fizetett évente; gyára jól mehetett, mert a következő évben már új épületekkel tölta meg és a kubini vámszedőtől vámmentességet kért azokra az építési anyagokra, a melyekre szüksége volt. 1752-ben pedig újra hat évre vette bérbe a sörfőzési jogot s ekkor már évi 700 forintot fizetett érte. A városban voltak malmok is, és 1751-ben a nagy német malom 75 forintot fizetett bérül.

A csatornázásoknak az eredménye, hogy Becskerek a Bega-kereskedelem középpontjává vált. A Fremaut mérnök ilyen irányú munkálatai a szántóföldek megjavulását hozták magukkal. A város különben is szépült, nyilvános és középületeket kapott, új katonai laktanya épült s ezzel a városnak régi óhajtása teljesedett be. 1752-ben panaszkodott a tisztartó, hogy a tiszteknek nincs lakásuk és a beszállásolással sok baj van, mert sokszor nagy jobbágy-családokat kell lakásaikból kiszorítani. A városba kézművesek költöztek, bár ez nem ment mindig simán; 1752-ben Mitrovics Dániel borbély nem kapott engedelmet a letelepülésre, mert »illetlen módon« több városban is ajánlkozott s különben is már két borbély van Becskereken, a kiknek üzletét csak rontaná és a kik nem tudnának megélni. A jobbágyság helyzete is javult lassan, bár felesleges munkák, mint a sóért való fuvarok, nagy terhet róttak nyakába.

A kiváltság levél.

Ilyenek voltak a város viszonyai, mikor 1769-ben Mária Teréziától megkapta a mezővárosi rangot, azzal a biztatással, hogyha ipara kellően fejlődik, városi rangot nyer és városi kiváltságokat kap. Szabadalomlevelének, mely 1869 június 6-án kelt, jellemző részei ezek:

1. Nagybecskerek mai és jövődő lakosai szabad emberek; két rendből állanak: polgárokból, a kik iparból és kereskedelemből és a zsellérekéből, a kik föld- vagy szőlőművelésből és napszámból élnek. A mezőváros nyolcz tagú tanácsot választhat, kik közül egy a bíró; a tanácsi állásra mindig két polgárt kell a kormányzó elé terjeszteni, kik közül az egyik katolikus vagy egyesült görög, a másik nem egyesült görög legyen. Mivel a katolikusok a lakosság között kevesebben vannak, három tanácsos legyen katolikus, a többi nem egyesült görög. A bírót minden két évben újra kell választani s mindig felváltva a hét felekezet hívei közül; a sort egy nem egyesült görög kezdje meg. Ha a kormányzóság a jelölteket 568nem találja elég megfelelőknek, a magistratus új tanácsosokat jelöljön. A választásnál, mind a tanácsosokénál, mind a bíróénál, a kerületi tiszttartó jelen legyen, számlálja a szavazatokat és eskesse fel a választottakat. A hét tanácsos a megerősített bíró elnöklése alatt minden hétfőn és pénteken, ünnep esetén a következő napon ülést tartson, a polgári s adásvételi ügyeket tárgyalja és jegyzőkönyvébe iktassa; a tanács könyveit a felsőbb utasításokhoz híven pontosan vezesse. A tanácsnak jogában áll irodistát és városi szolgát, a szükséghez képest több hivatalszolgát kinevezni. Az egész tanács különben a bírótól a szolgálát a kerületi tiszttartó, mint királyi biztos főnhatósága alatt áll, egészen úgy, mint a német örökös tartományok városaiban.

2. A mezőváros a következő négy évben évente 5222 frt. 44 3/4 kr. adót fizet. A sör- és pálinkafőzést, a kocsmajogát és húsmérés jogát regáleként a kincstár megtartja, azonban meghatározott összegért (a kocsmajogot 1035, a mézárszéket 325 frt-ért) a városnak átengedi s ha ennek ezen haszna lenne, fordítsa közszükségletre.

3. Az adó emelésének mértékét négy év múlva a város polgárságának gyarapodásához képest fogjuk megállapítani.

4. Robot alól Nagybecskerek föl lesz mentve, évi 82 frt váltságdíj fejében; a kerületi hivatalnokok járadékához évi száz forinttal járul; a szénailletményhez való hozzájárulását pedig az egész országgal egységesen fogják rendezni; egyelőre az eddigi szokás marad érvényben.

5. Az adót, községi adót és más járulékokat a vagyonarányban kell kivetni és az alól nem mentes sem a bíró, sem a tanács; csak a syndicus és a kancellista nem fizet fejadót. A község polgárainak vagyonáról pontos telek- és adókönyvet kell vezetni. Az adókat az elöljáróság szedi be és meghatározott időben a tiszttartósági pénztárba szállítja. A közterhek új felosztása csak a kerületi tiszttartó jelenlétében vagy jóváhagyásával történhetik, hogy a szegények igazságtalanságról ne panaszkodhassanak.

6. Nagybecskerek köteles a katonaság részére mindenkor természetbeni lakásról ingyen és a legmagasabb szolgálatra olcsó bér ellenében előfogatokról és hajóvontatókról gondoskodni, nemkülönben a kíséző személyzetről is, a kik a zsellérek közül veendőek és a kik mérföldenként az adminisztrátortól megállapított díjazásban részesülnek. Magánosok és a kamarai személyzet részére a hatóság közvetíti az előfogatokat, hogy azok ne követeljenek túl magas béreket. Egyébként a katonai beszállásolás és az előfogatok ügye a városi hatóság és a kerületi tiszttartó rendelkezése és felügyelete alá tartozik.

7. A hús ára a temesvári szerint szabályozandó; a kenyér és liszt árát pedig időről-időre a tartományi kormányzó fogja megállapítani és a helyi hatóság útján nyilvánosságra hozni.

8. A város szabadalmat nyer, hogy a vasárnapról szombatra áthelyezett hetivásáron kívül évente két országos vásárt is tarthasson, az elsőt a rácz husvétkor, a másikat a régi naptár szerint október 1-én, az új szerint 12-én. Joga van mérleg- és legeltetési díjat szedni, úgy mint Temesvár városának, de e jövedelem egyharmadát a jövőben építendő árvaház alapjához kell félretenni. Egyben a hatóságnak szigorúan megtiltatik, hogy sem ebből, sem más közjövödelemből önkényűleg ne építsen, vagy más, száz forintot meghaladó összeget ki ne adjon, hacsak azt a tisztartó a hatóság előzetes kérelmére meg nem engedi.

9. A polgárjogi és tárgyalási illetékeket a megállapítandó egység szerint fogják szabályozni, hasonlóképpen a syndicusnak és kancellistának járó perdíjakat is; házak adás-vételénél minden forint után fél krajczár az illeték, mint Temesvár külvárosaiban szokás.

10. A hatóság végzéseinek megerősítésére saját pecsétet használhat, mely Mária mennybemenetelét ábrázolja a következő körirattal: Sigillum Liberi Oppidi Becskerek.

11. A katonai elszállásolást, az előfogatok és hajóvontatók kiállítását illetőleg, a melyről már a 6. pont is intézkedik, megjegyeztetik, hogy magánosok vagy a kamara számára a város nem köteles megállapított bér nélkül előfogatot kiállítani, ellenben háborús időben az előfogat a szükséghez képest rögtön kiállítandó. A jövőben a várost a 48 frt darabantjárulék alól fölmentik, de a tisztartónak adott éjjeli őrséget, mint eddig, ezután is ki kell állítania, az őrjárat kiállítása ellenében azonban megengedik a városi hatóságnak, hogy a kocsmákat és vendéglőket megvizsgálhassa, az időn túl ott talált polgárokat és zselléreket eltávolítsa, vagy a körülményekhez képest bezárhassa és megbüntethesse.

12. A városi hatóságnak joga van a rendőri és polgári panaszok ügyében, továbbá a kisebb vétségekben első fokon ítélni, azzal a kikötéssel, hogy a főlebbezés minden esetben a kerületi tisztartóhoz küldendő, a mely rendőri és közbiztonsági ügyekben is belátása szerint utasíthatja a hatóságot a birság rendes kiszabására.

13. A Nagybecskereken lakó vagy ott megtelepedő görögöktől, a kik a görög kereskedő társulathoz tartoznak, a míg a társulati szerződés érvényben van, a hatóság szedje be a társulati adót és azt a társulati bírónak adja át. A kereskedők között előforduló panaszos ügyekben szintén a városi hatóság intézkedik.

14. A tizedet illetőleg az egész országban megállapítandó rendszabályok lesznek irányadók, de addig az eddigi rendszer marad érvényben.

15. Az első négy évben a bíró fizetése 100 frt., a tanácsosoké 25, a syndicusé a lakbérrel együtt 350, az irodistáé szintén lakbérrel 100 és a két szolgáé 50 frt. évente. Ezeket azonban a kedvezőbb bevételekből és gazdasági megtakarításokból - az eddigi és jövő városi adó megrövidítése nélkül - kell kiutalni. Az irodai perdíjak megállapítandó arány szerint a syndicus és irodista jövedelmét teszik.

Végül köteles a hatóság évente a városi adóról és minden egyéb bevételről és kiadásról a tisztartó útján az adminisztráció elé pontos számadást terjeszteni. S a mint a tanács és Nagybecskerek egész lakossága e legmagasabb akarat és parancs szerint híven fog élni, megparancsoltatik a Temesi Bánság minden elöljárójának, lakosának és alattvalójának, bármilyen rendű, rangú és állapotú legyen is, hogy Nagybecskerek polgári lakosait és egész közönségét jelen szabadalmak élvezésében

szigorú büntetés terhe alatt semmi módon háborgatni ne merje, vagy ezt másnak megengedje és a felsőségek, különösen az adminisztráció megbízatnak, hogy Nagybecskereknek adományozott jogait megvédjék.

A vármegye visszaállítása.

A szabadalomlevél megnyerését rövid idő múlva, 1778-ban a vármegyei szervezet visszaállítása követte s Nagybecskerek városa így ismét vármegyei székhelylyé lett. A visszacsatolás ünnepségét 1789 június 13-án nagy pompával Nagybecskereken ülték meg; a vármegye első rendszeres alispánja *Mártonffy József* lett. A város fejlődésére nézve igen nagy jelentőségű volt ez a közigazgatási újjászerveződés.

II. József alatt.

Az első közülük közigazgatási természetű bajjal fenyegetett és így a város fejlődésének belső feltételeit támadta meg. II. József erőszakos kormányzási rendszere hozta ezt magával, ki Nagybecskereket is meg akarta állítani annak a fejlődésnek útján, mely az anyagi jóléttel együtt a magyarosodás felé és a közigazgatási önállóság felé vezetett. A II. József centrális közigazgatási rendszerében Nagybecskerek a temesvári kerülethez tartozott és így ismét elvesztette minden fontosságát.

II. József halála azonban meghozta magával a régi, alkotmányos élet feltételeit.

A nagy tűz. 1807.

1807-ben a város tűzvész áldozatává lett; a tűz délután 4 órakor az Oppovai utczában, a Bega partján támadt, a sörháznál; belekapott a Bega fahídjába, azt felégette s így csapott át a másik parton fekvő városrészbe. A tűz erejét vihar fokozta, mely szétszórta a tűz szikráit és egyszerre nyolcz-tíz helyen borította lángba a várost. Leégett a városháza, a vármegyeháza, a parochiák s a városnak legnagyobb része, csak a római katolikus és a görög-keleti templom és Szent Vendel kápolnája maradt meg. Odaveszett a vármegyei irattár s a parochiákról sem lehetett mást megmenteni, mint a plebániái anyakönyveknek egy részét. A kárt 5 millió frtra becsülték.

A várost ebben az esztendőben – Magdics Ádám plébános egykorú feljegyzései szerint – állandóan fenyegette a tűzveszedelem: a nagy pusztulást követő három hónap alatt tízszer támadt ismét kisebb-nagyobb erejű tűz. A tűz következtében a megyeszéket ideiglenesen Nagyszentmiklóstra helyezték át, s ott is maradt, míg az új vármegyeháza Nagybecskereken fel nem épült, ami 1817-20 között történt meg. Nagybecskereken a tűz után 1820-ban tartották az első tisztújítást.

A fejlődés útján.

A város azonban kiheverte ezt a veszedelmet is; újjáépült és valósággal újjászületett. Abból a nagyszerű szellemi mozgalomból, a mely az országnak átalakulását hozta magával, teljes mértékben kivette a maga részét és bár a magyarosítási törekvésekben mindig elüljárt, szerencsés kézzel tudta elsimítani azokat az ellentéteket, a melyek a különböző ajkú lakosok között szinte szükségszerűen fennállottak. S bár Nagybecskerek lakossága a legteljesebb mértékben kevert volt, az 1840 táján alapított Nemzeti iskola élénk bizonyossága annak az egységes munkának, melyet a város fejlődéséért és magyarosításáért folytatott. A város gazdasági tekintetben is jelentős átalakuláson ment át ebben

az időben. A szabadalomlevél elnyerése óta mindig azok közé a jómodú kisvárosok közé tartozott, melyek gazdasági tevékenységük körébe csak legszorosabb környezetüket vonják be, de azt teljesen kielégítik; a harminczas évekkel kezdődő fellendülés korszaka azonban Nagybecskereket a lassanként kiépülő modern közlekedési vonalakkal bekapcsolta az ország gazdasági vérkeringésének erei közé. Hamarosan megtalálta a maga helyét az új viszonyok között; a gőzhajózás áldásait legelőször 1844-ben érezte a város. Ugyanerre az évre esik a Torontáli Takarékpénztár alapítása, a mi a város hiteligényeinek átalakulását jelenti. Rendes ügynökséget a D. G. T. 1850-ben állított; a legközelebbi vasútállomás egész 1883-ig Nagyikinda volt, mikor végre Nagybecskerek is vasúti állomást nyert. 1856-ban rendezték be távíróállomását. 1845-ben alapította benne Pleitz Ferencz az első könyvnyomdát. Az 1830-as évekre esik az Amerika nevű városrész megalapítása is; eredetileg erdő volt itt, melyet a kincstár kiirtatott és 800 négyszögöles darabokban, örökbérszerződéssel bocsátotta a lakosok rendelkezésére, kik azt a nyolczvasas években váltották meg.

A szabadságharcz.

1847-ben Torontálban főispáni helytartó volt, *Gyertyánffy*, a Gyertyánffy János alispán testvére. A város országgyűlési követéül *Hadzsits* Lázárt választották meg, ki több ízben volt a szabadságharcz alatt kormánybiztos, később börtönbüntetést is szenvedett. A márcziusi leirat Nagybecskereken is nagy lelkesedést keltett s csodálatos módon a különböző nemzetiségek békéjét hozta magával. Április 13-án valamennyi felekezet hálaadó isteni tiszteletet tartott (katholikusok, lutheránusok, reformátusok és óhitűek) a közös egyetértés örömére. A Horvátországban és a Szerémségben meginduló illir zavargások azonban hamar megbontották ezt a békét. Az április 8-iki szerb küldöttség sikertelensége Becskereken is megindította a szerb lázadást. A szerbek a templomokba rontottak, összetépték a magyarnyelvű anyakönyveket.

A szerbek a templomokba rontottak, összetépték a magyarnyelvű anyakönyveket. A szerb lázadás különben egyszerre kezdődött a kinkindaival: április 23-án délután már erősen izgattak a szerbek a magyarok és németek ellen, husvét harmadnapján reggel pedig megrohanták a községházát, hogy a márczius 28-án odatűzött magyar zászlót letépjék; ezt azonban *Hadzsits* Lázár, a város szerb származású bírása, élete veszélyeztetésével megakadályozta. Azt azonban nem tudta megakadályozni, hogy a városnak új tisztikart ne válasszanak, bár törvénytelenül; csak a bírót hagyták meg. Mivel az első alispán nem volt honn, a törvénytelen városi tanácsot pedig nem lehetett elismerni, néhány nap múlva tíztagú közbiztonszági bizottmányt választottak, a melynek első dolga az öt századból álló nemzetőrség megválasztása volt; ebből a szerbeket kizárták. A bizottság megbízatását a hazaérkező első alispánnak adta át.

Ezek a becskerek-i zavarok végre rávették a kormányt, hogy a Délvidéken *Csernovics* Péter kormánybiztosságával ostromállapotot hirdessen.

Június 23-án végre Becskereken vonták össze a délvidéki haderőt és azt oda beszállásolták, méltán tartva tőle, hogy a szerbek perlaszi tábora Becskerekre nézve rejti a legnagyobb veszedelmet. A 2500 főből s egy hatfontos ágyú-ütegből álló hadtest parancsnoka *Kiss* Ernő huszárezredes volt, kinek Becskerek mellett terjedelmes birtokai voltak.

Nagybecskerek az egész szabadságharcz alatt megmaradt a délvidéki harcok egyik legfontosabb pontjának 1848-ban, bár a küzdelmek a *Kiss* Ernő vezérlete alatt váltakozó szerencsével folytak és a fölkelők perlaszi tábora a városnak állandó veszedelme volt.

Kiss Ernő ekkor arra gondolt, hogy elhagyja Nagybecskereket, de mégis ott maradt, hogy a várost őrizetlenül ne hagyja. Közben *Mészáros Lázár* is lent járt Nagybecskereken és egy éjszakát töltött ott. A magyar sereg augusztus 6-án bevette Neuzinát, szeptember 2-án pedig a perlaszi tábor ostromolta meg s ott 12 ágyút, 20 mázsa puskaport, 60.000 töltényt zsákmányolt; egyszersmind elosztatván Becskerek felől azt a veszedelmet, a mely a perlaszi tábor részéről állandóan fenyegette. A szerbek még szeptember folyamán több ízben megpróbálták perlaszi pozíciójukat visszaszerezni, de sikertelenül, sőt december 14-én még a tomaseváci hídfő is magyar kézre került, bár igaz, tetemes áldozatok árán. Kiss Ernő ekkor már becskerei táborából Pancsova felé kezdett hadműveleteket, ezek azonban nem jártak sikerrel és épen ezek okozták azt, hogy Kiss Ernőt visszahívták erről a fontos állásról. Elvonulása után Nagybecskerek szinte védelem nélkül került január 16-án szerb kézre. A lakosok rémülten menekültek, de mivel a szerbek ekkor már a szerb vajdaság szervezésével voltak elfoglalva, melynek székhelyéül Nagybecskereket szemelték ki, ez megmentette a várost a pusztításoktól. A várost 571 *Perczel Mór* szabadította fel, ki április 29-én megütközve *Todorovich*-csal, azt hátrálásra kényszerítette. Todorovich így kiűrtette Nagybecskereket, mely a legnagyobb örömmel várta *Perczel Mórt*. Az áprilisi detronizáció után Torontál vármegye visszakapta régi szervezetét, 1848-ban kinevezett főispánját és Nagybecskerek újra vármegyei székhely lett. Közben minden rosszra fordult: augusztus 14-én Nagybecskerek már *Jellasichot* volt kénytelen fogadni, ki két napig időzött itt s a dicső napokból Nagybecskerek számára nem maradt meg más, mint Kiss Ernő miatti gyásza. Nagybecskerek az abszolutisztikus kormányzás alatt közigazgatásilag minden jelentőségét elvesztette, csak 1853-ban lett ismét cs. kir. kerületi székhely, míg végre a februári pátenis visszaállítván az ősi alkotmányos jogokat, Nagybecskerek is újra vármegyei székhely lett.

Belterület.

A város beépített területe 3076 k. hold, ez így oszlik meg: utak, utcák, terek 237, park és ültetvény 7, vasút 239, víz 6, temetők 29 és beépített telek 2558 k(ataszter). hold. A város tíz kerületre van beosztva; a kerületek elnevezései ezek: I-II. Német város, III. Belváros, IV. Gradnolicza, V. Csontika, VI. Oppova, VII. Dolya, VIII. Budzsák, IX. Amerika, X. Kültelek. A városban több csinos park van, ilyenek: Kaszinó népkert 8000, Széchenyi-parti liget 3200, két városi faiskola együtt 5700 és a mezőgazdasági ismétlő iskola telepén levő faiskola 1600 négyszögöl területtel. Be van fásítva 74 utca, melyek hossza 29 km. s a kiültetett fák száma 7000 drb.

Földművelés, állattenyésztés.

A város erősen agrikultur jellegű; határa az Alföld legtermékenyebb szántóföldjéből áll s így nem lep meg, ha 11.898 kereső lakosából 3418, azaz 28.7% esik a mezőgazdaságra; ezek a keresők összesen 4581 főt tartanak el s így a város lakosságának 30.8%-a él mezőgazdaságból.

A városnak állattenyésztése kicsiny, mert nincsenek legelői, de állatkereskedelme virágzó. Az 1910. évben felhajtottak 11.886 drb. szarvasmarhát, 16.345 lovat, 3816 juhot, 3490 sertést s ennek körülbelül harmadrésze cserélt gazdát.

Ipar és kereskedés.

Virágzó iparának és kereskedelmének kezdete mindjárt a török uralom elmúltára nyúlik vissza. 1769-ben kelt szabadalomlevélből kitűnik, hogy már ekkor Görög Kereskedő Társulata volt, melynek a kereskedők tagjai voltak és a melynek tagdíjait az elüljáróság hajtotta be. 1818-ban kilencz czéh alakult Nagybecskerekén: lakatosok, asztalosok, kerékgyártók és mások; pékek, viaszöntők, molnárok, szappanosok és mások; vargák, kötélgyártók, fésűsök; kőművesek, ácsok, és utczakövezők; csizmadiák, tímárok, szíjgyártók és bocskorkészítők; magyar és német szabók, szűrszabók és mások; magyar és német szűcsök, mészárosok és serfőzők; kovácsok és ácsok; nyergesek és kádárok; egyesült bőriparczéh és vegyes czéh. Fényes Elek így emlékezik meg a városról: „Kereskedése gabonával, szarvasmarhával s nyers bőrökkel felette nagyfontosságú; mesteremberei számosak.”

Pénzintézetek.

Nagybecskerekén a következő pénzintézetek vannak: Osztrák-Magyar Bank, Nagybecskereki Takarékpénztár, Nagybecskereki Takaré- és Előleg-Egyesület, Torontáli Takaré- és Hitelbank, Közgazdasági Bank, Kereskedelmi és Iparbank, Torontáli Agrárbank, Népbank, Szerb Takarékpénztár, Torontálvármegyei Központi Hitelszövetkezet, mint az O. K. H. tagja. 1906-ban a városban kilencz pénzintézet volt, ezek közül öt részvénytársaság, négy szövetkezet; a részvénytársaságok alaptőkéje 2,100.000 korona, tartalékalapja 1,233.424 korona volt. A szövetkezetek 586.000 korona alaptőkével, s mintegy 50.000 korona tartalékalappal rendelkeztek. Ezek a tőkék 1908-ra mind örvendetesen emelkedtek. E pénzintézetek forgalmának határait ezek a számok adják meg: 1908 év végén volt 12,504.000 kor. takaréketét, 17, 879.000 kor. váltóforgalom, 6,139.000 kor. jelzálogforgalom, s mindebből 245.431 kor. nyereség.

Más foglalkozási ágak.

— Az őstermelésnek a mezőgazdaságon kívül eső ágai hat keresőt foglalkoztatnak, kik 11 embert tartanak el;

— a közszolgálat és a szabadfoglalkozások 1462 főnyi népességnek adnak kenyeret : 449 kereső, 1013 eltartott;

— a véderőhöz tartozik 454 kereső, 93 eltartott (a szegedi 5. honvéd gyalogezred egy zászlóalja, a cs.(ászári) és kir.(ályi) 29. gyalogezred hadkiegészítő kerületi parancsnoksága, ugyanannak egy zászlóalja, továbbá a 14. számú népfölkelő járás parancsnoksága);

— van 1632 kereső és 2746 eltartott napszámos;

— 596 kereső és 35 eltartott házicseléd;

— más és ismeretlen foglalkozású 347 kereső és 585 eltartott.

Hivatalok.

Fényes Elek ezt írja Nagybecskerekéről: „Van benne vármegyeháza, melyben tartja Torontál közgyűléseit s törvényszékeit; posta- és sóház-hivatala”. Nagybecskerek ez idő szerint székhelye Torontál vármegye törvényhatóságának, a közp. járás főszolgabírájának, továbbá van itt kir. pénzügyigazgatóság és adóhivatal, tanfelügyelőség, államépítészeti hivatal, kir. törvényszék, járásbíró, kir. ügyészség, kir. iparfelügyelőség, mértékHITELESÍTŐ hivatal, dohánybevéltési hivatal, kir. közigazgatás, kir. gazdasági felügyelőség, kincstári ispánság, kir. csendőr-szárnyparancsnokság, végül kir. pénzügyőri biztosság és szakasz. Itt székel továbbá a kir. Begahajózási kirendeltség és a Nagybecskereki tisztviselői társaság.

Tisztviselői kar.

Nagybecskerek, mely 1769-ben, mint említettük, Mária Teréziától mezővárosi szabadalomlevelet nyert, 1872 óta város. Első tisztikara, melyet 1872 december 10-én választottak meg, ezekből állott: Stefulich Mihály polgármester, Jozanovits Péter főjegyző, Nedits János kapitány, Hanisch pénztárnok, továbbá tanácsnokok, ügyész, főorvos, alorvos, könyvvivő, aljegyző, ellenőr, alszámvevő, levéltárnok, kiadó, városgazda, pénztári tiszt, könyvvivő tiszt. Későbbi tisztviselők: Hausladen Mátyás főszámvevő, jegyzők, pénztáros, mérnök, közgyám, járlatbiztos, számtisztek, iktató, sornok, közig. végrehajtó, adóvégrehajtók. Ezenkívül van nyolcz írnok és díjnok.

Rendőrség.

A város rendőrtisztviselői ezek: Reitter Oszkár rendőrkapitány, Mirkov Iván dr. alkapitány, Deák Vidor rendőrhadnagy; ezenkívül egy írnok, két díjnok, két rendőrőrmester, két lovasrendőr és 11 közrendőr; közbiztonsági szolgálatot teljesít még 18 m. kir. csendőr.

Tűzoltók.

A tűzrendészetet az Önkéntes Tűzoltó Testület látja el, melynek 62 működő tagja és kilencz feckendője van és a város részéről 5000 K évi segélyt élvez. A tűzország a plebánia-templom tornyában van elhelyezve.

Közvilágítás.

A közvilágítás villamos árammal történik. A városi villamos mű 1895-ben keletkezett s üzemét 1896 áprilisában kezdte meg. Van két 125, egy 257 és egy 480 lóerős gőzgépe és három 134 nm. tűzfelületű gőzkazánja. A munkát 30 tagú személyzet látja el. Közvilágításra szolgálhat ívlámpa és 800 izzókörte.

Kövezés.

Egész szélességében bazalttal van burkolva négy utca 330 m. hosszúságban, 2640 m² területtel; keramittal öt utca, 1560 m. hosszú, 13.120 m²; trachittermészkővel 40 utca, 15.330 m. hosszú, 107.310 m²; bazalt-cziklopszszal két utca, 640 m. hosszú, 5760 m² területtel. Burkolva van összesen 51 utca, 17.860 m hosszúságban, 128.830 m² területtel, melyek értéke 541.975 K és az évi fönntartás 2436 koronába kerül. Aszfalttal van burkolva mindkét oldalán három, egyik oldalán öt, összesen nyolcz gyalogjáró, 1400 m. hosszú, 9800 m²; trachitfejkővel mindkét oldalán 41, egyik oldalán 15, összesen 56 gyalogjáró, 22.350 m. hosszú, 335.250 m²; téglával mindkét oldalán 30 gyalogjáró, 18.000 m. hosszú, 108.000 m² területtel. Burkolva van összesen 94 gyalogjáró 41.750 m. hosszúságban, 453.050 m² területtel, melyek értéke 2,706.990 K. Az utcák tisztántartására a város évente 14.660 és öntözésre 2200 K-t fordít. Van két öntöző- és három szemétkocsi, öt pár lóval. Az utcaseprő és öntöző személyzet 18 ember. - Csatornázva csak a város egy része van. A csatornák eddigi hossza 650 m., értéke 32.000 K és az évi fönntartás 300 koronába kerül.

Közlekedés.

A közlekedési vállalatok alkalmazottainak száma 1890-ben 140 volt, 1900-ban 579pedig 366; a gyarapodás oka az, hogy ebben az időben négy különböző helyi érdekű vasút-vonal épült ki, a melyek közül kettő itt végződik, illetőleg innen indul ki, kettő pedig keresztül megy Nagybecskereken. E vasúti hálózat építéséhez nagy remények fűződtek, mert eredetileg mind a város érdekeit lettek volna hivatottak ápolni, ámde a magasabb vasúti politika ezeknek a vonalaknak a MÁV. fővonalára adott kedvezőbb csatlakozást s így a forgalom innen csaknem teljesen elterelődött, a mi ha nem is épen a város szemmel látható visszafejlődésére, de a fejlődésben való stagnálásra vezetett. A város belterületén van három személy- és teherpályaudvar (Nagybecskerek, Nagybecskerek-Begapart, Nagybecskerek-Vámház) és négy megálló; a külterületen két pályaudvar (Gyártelep és Sándorudvar). A Begán, melynek partján egy kikötő van, a Duna gőzhajózási társaság és a M. F. T. R. hajói közlekednek. A város egész területén a törvényhatósági közutak hossza 43 és a községi utaké 41.12 km.; ez utóbbiból ki van építve 30.08 km. A városban van 32 egy- és nyolcz kétfogatú bérkocsi; 10 egy- és 30 kétfogatú magánfogat, három automobil, 166 közönséges és öt motoroskerékpár.

Költségvetés és közvagyon.

Nagybecskerek város költségvetésének főbb tételei ezek: a szükséglet valamivel meghaladja az egy millió koronát; ebből az összegből 608.893 korona esik a közjövdelmi pénztárra, a mely az általános közigazgatás és a belrendőrség, valamint közbiztonsági csoportra oszlik, 67.334 K a gimnáziumi pénztár szükséglete, 73.600 K a kövezetvám-pénztaré, 24.480 K a rakpartvám-pénztaré, 16.560 K esik a tisztviselők nyugdíjalap szükségletére, 206.260 K a villammű pénztár szükségletére.

A város jövedelmei a különböző pénztárak szerint úgy vannak csoportosítva, hogy a közjövdelmi pénztár kivételével minden közigazgatási ág önállóan fedezheti kiadásait; a közjövdelmi pénztárnál mutatkozó 213.015 K hiány fedezésére 49%, illetőleg 57% községi pótdadó szolgál a szerint, hogy az adófizető polgárok csak földadót fizetnek-e, vagy más adóval is meg vannak terhelve. Itt említjük meg, hogy a város egyenes állami adója 406.823 K. A községi pótdadó

százaléka az utóbbi években csökkent, a mi az adóalap növekedésével függ össze. A város tulajdonában levő házak száma 43. Ezek között a városháza, több iskola, kiseddóvó, vágóhíd, czédulaház, tűzoltó-laktanya, színház, szegényház, villamosmű, hét vámház, három laktanya stb. Az értékük 2,410.434 K, az évi bérjövedelem 67.920 és a fönntartási költség 14.325 K. S ez időszerint folyamatban van két iskolaépület, jéggyárral kapcsolatos vágóhíd és egy vármegyei kultúrpalota építésének ügye; tervben van egy új színház építése is.

Egyházak.

A török uralom megszűntével Nagybecskerek lakossága szerb pásztorokból állott, kik görög keletiek voltak. A császári kormány a telepítéssel együtt a katholicizmus terjesztését is feladatául tűzte ki. A protestantizmusnak ekkor már alig voltak képviselői, holott a törökök alatt nagyon szaporodtak. Nagybecskereken már az 1700-as években volt önálló katolikus lelkészség. A templom új berendezést kapott; a felszerelést Bécsből hozatták és ára 50 forint volt. 1736-ban a hívek száma mindössze huszonhat volt – a pestis és a háború következménye ez. Templomul eleinte egy átalakított török mosét (ez elírás, helyette : a mecset a helyes) használtak; Mária Terézia 1758-ban templom építését rendelte el; ez a templom 1762-ben épült fel, a kincstár költségére, a városi lakosság hozzájárulásával. Ekkor rendeztetett a parochia ellátása is. Mikor a görög keleti püspök Temesvárra költözött, Becskerek kath. főesperest kapott, kit a csanádi püspök küldött oda. De ez a főesperes nem tartózkodott állandóan ott.

1764-ig a pancsovai minorita atyák felváltva nyolczan látták el az egyházi teendőket, míg pályázók közül egy a kinevezést meg nem kapta.

Egy ideig 1780 táján, hihetőleg egész a segédlelkészi hivatal szervezéséig, a temesvári szerzetesek is végeztek istentiszteletet Nagybecskereken. Egy 1798-ban kelt feljegyzés szerint Nagybecskerek anyaegyház híveinek száma 1187, fiókegyházai pedig 429, összesen 1616. Mikor II. József az egyházi és vallási viszonyokat megszorította, Becskereken is bezárták a Szent Vendelről nevezett kápolnát; mikor viszont I. Lipót ezt a rendeletet visszavonta, a becskerekiek 1794-ben védőszentjük kápolnájának megnyitását kérték, ígérve, hogy mint eddig, ezután is gondoskodnak fenntartásáról. 1795-ben épült Szent Borbála kápolnája; 1789-ban az újonnan felállított nagybecskereki új egyházkerületnek esperese is lett; 1808-ban a kincstár új parochia-épületet emeltetett. Ekkor már rendszeresebben vezették az anyakönyvet. Rendszeresítették a tanítói állásokat, külön kántort is választott, a kinek kötelessége volt a becskereki gyerekeket egyházi zenére oktatni. Bővítették a kórust. Egyházi tisztviselők : lelkészek, segédlelkészek. Volt itt egy férfi (piaristák a főgimnáziumban) és két női szerzet (= szerzetesrend) (a Miasszonyunk a leányiskolában és a kórházban Szent Vincze-nővérek), egy templom, négy kápolna (a gimnáziumban, a leányiskolában, a római kath. árvaházban és a temetőben).

A többi felekezet történetére vonatkozólag nem állanak rendelkezésünkre ilyen részletes adatok; mikor Csernovics Arzén a görög keleti vallásúak szervezetét a Délvidéken megteremtette, Diakovics Izaiás lett a temesvári püspök és ő székhelyét 1733-ig Nagybecskereken tartotta. 1745-ben a szerbek templomépítésre kértek engedelmet. Nagybecskereken volt egy görög keleti esperes; egy lelkész, egy segédlelkész a belvárosi templomban, egy lelkész a gradnucizai

templomban, három kápolna (egy a gradnucizai templom mellett, egy a gradnucizai és egy a tomaseváczi temetőben).

Az ág. hitv. evangélikusok 1821-ben nyertek templomépítésre engedelmet, egyházközségük akkor 289 lelket számlált. Ma van egy lelkészük, egy templomuk s a temetőben egy kápolnájuk.

A reformátusoknak van egy templomuk és egy lelkészük s végül van még Nagybecskereken egy izraelita imaház, egy lelkészszel és két segédlelkészszel.

Közoktatás.

Mária Terézia 1764-ben elrendelte, hogy a Bánság nagyobb helységeiben is német iskola állíttassék; az iskola kiadásait a kincstár fedezte. Ezek az iskolák magasabb képzettséget adtak; céljuk az volt, hogy az oláh és szerb ifjából a német nyelvben is jártas bírakat (kenézeket), tanítókat és más kisebb tisztviselőket neveljen. (Bécsi titkos levéltár.) A városban a következő tanintézetek voltak: Közigazgatási tanfolyam; ez az országnak leglátogatottabb ilyenmű intézete, internátussal van egybekötve. Községi főgimnázium a piaristák vezetése alatt; állami felső kereskedelmi és polgári, róm. kath. polgári és elemi leányiskola a Miasszonyunkról nevezett szerzetesrend vezetése alatt; Messinger Karolin magán leánynevelő intézete, három állami, négy szerb elemi iskola, öt állami, egy szerb és egy nőegyleti magán kiseddévő. Van iparostanonciskola is.

Könyvtárak.

Nagybecskereken a következő könyvtárak vannak: a közigazgatási tanfolyam könyvtára (1900 óta) 2220 kötettel; a községi főgimnázium ifjúsági könyvtára (1877.) 3800, az állami felső kereskedelmi és polgári iskola ifjúsági könyvtára (1898.) 1609 kötettel, a központi állami elemi iskola tanítói könyvtára (1876.) 1231 művel 1520 kötetben, a központi állami elemi iskola ifjúsági könyvtára (1902.) 354, az Eötvös-utcai állami elemi iskola tanítói könyvtára (1902.) 323 és a Torontálvármegyei Magyar Közművelődési Egyesület nyilvános közkönyvtára (1885) 1763 művel 2215 kötetben. (7 könyvtár, 11.300 mű, összesen 12.041 kötetben.)

Színház.

Nagybecskerek színészete már régebbi keletű. Fényes Elek is említi színházát 1839-ben. Eleinte német nyelvűek voltak az előadások, de a német színészetet mindinkább kiszorította a magyar. A magyar színtársulatok olyan színigazgatók vezetése alatt játszottak itt, mint Aradi Gerő, Szuper, Jakabffy, Gerőffy, Bogyó, Erdélyi Marietta, Halmay Imre, Deák Péter, Földesi Sándor, Füredi Károly, Somogyi Károly, Peterdi Sándor, Kiss Pál, Balla Kálmán, Polgár Károly. A magyar színészet mellett közben szerb színtársulatok is működtek, ritkán jöttek néhány heti vendégszereplésre. A mai állandó jellegű kőszínház még az 1840-as években épült és egy kincstári magtárépületből alakították át. Van benne 51 páholy 210 személyre, 240 számozott ülőhely és 200 állóhely. Az épület a város tulajdona és a becsértéke 34.285 K. Nagybecskerek ez idő szerint a délvidéki színi kerületben volt. Rendes színtársulat játszik itt évente kétszer, még pedig október 1-től november 15-ig és márcz. 25-től május 1-ig. A város a helyiség díjtalan átengedésével, fűtéssel

és villamos világítással támogatja a színtársulatot. Sőt legújabbán tervbevétték egy új és díszes kőszínház építését.

A városban élénk kulturális élet van, a melyet a Torontálvármegyei Magyar Közművelődési Egyesület irányít. Az egyesület a liceumban évenként a téli hónapokban minden vasárnap ismeretterjesztő előadásokat tartat. Rendez azonkívül az egyesület irodalmi és művészeti estéket, műkiállításokat, társadalomtudományi előadásokat, hazafias ünnepélyeket, mesemondó délutánokat stb. Tavaly országszerte nagy figyelmet keltett az úgynevezett „nagybecskereki kulturhét”, a mikor egy héten keresztül műkiállítás keretében, országos nevű írók és művészek tartottak előadásokat.

Sajtó.

Nagybecskereken a következő lapok jelennek meg:

Grossbecskereker Wochenblatt — társadalmi hetilap, keletkezett 1851-ben,
szerkeszti: Mayer Rezső;

Torontál — politikai napilap, keletkezett 1871-ben, szerkeszti: Somfai János;

Unser Blatt — politikai hetilap, keletkezett 1906-ban, szerkeszti: Hell Károly;

Südungarische Rundschau — társadalmi hetilap, keletkezett 1907-ben,
szerkeszti: Kaufmann István;

Torontáli Hiradó — 1911 óta, szerkeszti: Kanizsa Ármin.

Van négy nyomda, 65 főnyi személyzettel.

Egyesületek.

Fényes Elek írja 1839-ben, hogy Nagybecskereken két kaszinó van. Mai egyesületei a következők: Kaszinó-Társulat (1842.) 195 taggal, Torontálvármegyei Magyar Közművelődési Egyesület (1901.) 160, Lloyd Társulat (1890.) 150, Nagybecskereki Jótékony Nőegylet (1860.) 215, Izr. Nőegylet (1858.) 195, Szerb Nőegylet (1886.) 269, Kath. Legényegyesület (1909.) 60, Kereskedő Ifjak Egyesülete (1893) 54, Kereskedelmi Alkalmazottak Szakegyesülete (1907.) 46, Munkásképző Egyesület (1880.) 50, Önkéntes Tűzoltó Testület (1872) 213, Hadastyán Egylet (1889.) 198, Torontáli Athletikai Club (1891.) 42, Filharmonikusok Egylete (1902.) 102, Szerb Egyházi Dalárda (1872.) 119, Polgári Dalkör (1898.) 28, Torontáli Evezős Egylet (1885.) 48 taggal, az Iskolagyermekbarát Egylet, Maskil el dol, Chewra Kadisa, Iparoskör, a Németvárosi Olvasókör, a Szerb Olvasókör, a Bauernverein és a legújabban alakult Sirály Evezős Egyesület.

Jótékonyág.

Van a városban római kath. felekezeti **árvaház**, városi **menedékház (szegényház)**, továbbá a nagyszabású Torontálvármegyei József-**közkórház**.

Források: Helyszínén gyűjtött adatok és

A magyar kir. központi statisztikai hivatal kiadványai.

Baróti Lajos dr.: Adattár Délmagyarország XVIII. századi történelméhez, 1893.

Bárány Ágoston: Torontál vármegye hajdana, 1845.

Csánki Dezső dr.: A Hunyadiak kora Magyarországon, 1894.

Fényes Elek: Magyar Országnak mostani állapota, 1840.

Gracza György: A magyar szabadságharc története, 1896.

Horváth Mihály: Utyesenich Fráter György élete, 1882.
Illésy János dr.: Vásárszabadalmak jegyzéke.
Kammerer-Velics: Magyarországi Török Defterek, 1886.
Kislégghi Nagy Gyula: Torontál vármegye őskora.
Ortvay Tivadar dr.: Csanád egyházmegyei okmánytár, 1874.
Ortvay T. dr. A kund kapitányság, 1875.
Pesty Frigyes: Brankovics György rác deszpota birtokviszonyai.
Szentiványi Ferencz: Nagybecskerek város, 1911.
Szentkláray Jenő dr.: A becskerek vár, 1886.
Szentkláray Jenő dr.: Száz év Délmagyarország történetéből, 1896.

I. világháború

„Torontál vármegye mindenkor büszke lehet hős fiaira”

A cs. és kir. nagybecskereki 29. gyalogezred küzdelmei 1914-ben

Torontál vármegye székhelyének, Nagybecskereknek volt büszke háziezrede a Laudon báró nevét viselő cs. és kir. 29. gyalogezred. A bánáti magyar-német-román-szerb katonákból álló alakulat parancsnoka 1914 őszén a megyei törvényhatóságot is tájékoztatta az ezred harcairól, amelyet a „Torontál” című napilap is leköszölt.

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a „házi ezred” kifejezés nem volt része a katonai terminológiának, sokkal inkább civilnek volt mondható. Azt jelezte, hogy egy csapatost – jelesül ezred – huzamosabb ideje egy városban állomásozott, és hogy annak polgárságával / lakosságával bensőséges, bizalmas viszonyt sikerült kialakítania. Ennek következtében a város sajátjának érezhette az ezredet – legtöbb esetben joggal, hiszen hadköteleseink jelentős része szolgált az adott alakulatban – de ez viszont is érvényes volt : az ezred tisztikara „beépült” a város társadalmi életébe és annak tevékeny résztvevőjévé vált.

Így volt ez a nagy múltú – Laudon báró nevét viselő – cs. és kir. 29. gyalogezred esetében is, amelynek „jogelődjét” még 1709-ben állították fel, és amely Torontál vármegye közigazgatási központjának – Nagybecskerek városának volt büszke házi ezrede. [cs. és kir. = császári és királyi]

A névadó Ernst Gideon Freiherr von Laudon (1717, Tootzen – 1790, Neutitschein) osztrák császári tábornagy, a XVIII. század egyik legsikeresebb hadvezére.

A városnak 1910-ben 26 ezer lakosa volt : közülük 9-9 ezren magyar, illetve szerb nemzetiségűek voltak, 7 ezren pedig németek.

A 29-esek kiegészítési kerülete felelte Torontál vármegye jelentős részét : Nagybecskerek és Nagyikinda rendezett tanácsú városok mellett ide tartoztak a nagybecskereki-, a nagyikindai, a törökbecsei, az alibunári, a pancsovai-, az antalfalvai, a párdányi- és a módosi járás települései – amelyek ma Szerbiában vannak – illetve a bánlaki járás települései, amelyek ma Romániához tartoznak.

1914-ben, közvetlenül a Nagy Háború kirobbanása előtt az ezred törzse, II., III. és IV. zászlóaljja Bécsben állomásozott, Nagybecskereken – a Rudolf laktanyában – csupán az I. zászlóalj tartózkodott. A cs. és kir. 29. gyalogezred parancsnoka ekkor Trojan Bacsila ezredes (románul Traian Băcilă, 1867. december 23. Karánsebes, 1931. június 10., Bécs). Az alakulat hadrendileg a 34. hadosztályba és a VII. hadtest állományába tartozott.

A cs. és kir. 29. gyalogezred parancsnokságát 1914. szeptember 24-én vette át Weszely Rezső alezredes, aki fontosnak tartotta, hogy a vármegye főispánját és a törvényhatóság közgyűlését is tájékoztassa a 29-es gyalogezred 1914 őszén vívott harcairól. Az előljárárság úgy értékelte, hogy a vármegye katonáinak hősiességét a széles közvéleménynek is meg kell ismernie, ezért 1914. december 23-ai számában a „Torontál” című napilap „Házi ezredünk hősiességét az oroszokkal” címmel adta közre az alábbi cikket :

„Méltóságos Főispán Úr !

Szeptember 24-e óta örvendek azon megtiszteltetésnek, hogy a szép Laudon-ezred vezénylete – az oroszok ellen – nékem jutott osztályrészül.

Hogy szülőföldemnek egyes részlettel szolgálhassak, örömmel és megelégedéssel közlöm, hogy a mi ezredünk a legnagyobb odaadással, hősiességgel és kitartással vett részt a harcokban.

Ezredünk tevékenységéről a lehetőség szerint közlök néhány esetet, alább jelezve. Az ezred részben önállóan harcolt és részt vett a legnagyobb ütközetekben is, hol a legnagyobb hősiességgel vette ki részét.

A következő napokon állott ezredünk harcokban :

- augusztus 30-án Rohatyn (mai Ukrajna)
- szeptember 6-án Huminiec, (Ukrajna)
- szeptember 8-án Tatarynow, (Ukrajna)
- szeptember 9-én Horzana Wielka, (Ukrajna)
- szeptember 10-11-ig Czerczec, (Lengyelország)
- szeptember 24-én Zágórc, (Lengyelország)
- október 13-25-ig Hruszotyce és Sanoczány mellett, (Lengyelország)
- október 28-31-ig Holownia-magaslaton (Lengyelország)
- november 2-3-án Lisyj-magaslat mellett, továbbá az Ossowiec-hegyen, Lomna és Baligródnál. (Szlovákia és Lengyelország területén)

Részletek még nem közölhetők, mivel ezek a hadjárat befejezése után jutnak a nyilvánosság elé.

Kivonatképen csupán a következőket közölhetem.

Augusztus 30-án Rohatynnal állotta ki ezredünk a tűzpróbát, amidőn egy jóval erősebb és fedezékben lévő egységgel szemben sikerült egy ügyes támadást keresztülvinni.

Szeptember 6-án Huminiec községben tartózkodó ellenséges különítményt vertünk meglepetve éjjel szét. Az oroszok nagyszámú halottat és sebesültet hagytak hátra, ugyanakkor 52 drb. teljesen felnyergelt ló és egyéb hadiszer lett általunk zsákmányolva.

Szeptember 8-án Tatarynownál ezredünk egy jóval erősebb ellenséggel szemben órákon át vitézül harcolt.

Szeptember 9-én ezredünk Horzana Wielka elleni rohamban vett részt.

Szeptember 10-én és 11-én a Lemberg melletti ütközetben Czerczecnél vettünk részt. Éjjel-nappal tartó makacs harcokkal sikerült az ezrednek a szemközt levő oroszokat visszaszorítani.

Szeptember 24-25-ig védtük a San folyó átjáróit Zágórc mellett. Október 13-tól 25-ig Przemysltől délkeletre fekvő Hruszotyce és Sanoczany mellett harcolt ezredünk egyfolytában, megszakítás nélkül. Ezen nehéz helyzetkedési harcokban ezredünk a legszorosabb érintkezésbe volt az ellenséggel. Éjjel-nappal a legnagyobb elkeseredéssel harcoltunk egy szívós, számra erősebb ellenséggel, kik egy jó előkészítet állásban és fedezékben voltak elhelyezkedve. Az ellenség által a legnagyobb bátorsággal vezetett két éjjeli, és két nappali támadást ezredünk véresen visszautasította. Ellenben sikerült ezredünknek egy szép támadás Sanoczánitól ÉK-re fekvő magaslat ellen. Ezen nehéz harcokban ezredünk minden embere szívósan állotta ki a heves ellenséges ágyútüzet, bátran és férfiasan, sőt az ellenséges nehéz tüzérség ágyútüze sem bírta legénységünket megtántorítani.

Október 28-31-ig négy napig tartó makacs harcokban sikerült ezredünknek Holownia 800 méteres magaslatain, erdőben és járatlan hegyhátakon erős fedezékben lévő oroszokat visszavonulásra kényszeríteni a Dnyeszteren keresztül. A döntő ütközeteket éjjel a legnagyobb ködben vittük véghez. Az ezred követte a menekülő ellenséget Stary Sambortól DK-re fekvő meredek magaslatokon és november 2-án és 3-án Lisyj magaslatain levő ellenség ellen harcolt.

Ezredünk harcolt továbbá november 4-én Ossiwiec-hegyen Luzsek Gorni mellett, 10-én Lomnánál és 13-án Balogródnál. Azóta naponta kemény harcok folynak, melyről később fogok közléseket tenni.

Legénységünk minden alkalommal bámulatra méltó hősiességet tanúsított, ugyanannyira, hogy Torontál vármegye mindenkor büszke lehet hős fiaira, kikre magas előjárói is mindenkor büszkén tekintenek és ismételt elismerésben és dicséretben részesítették.

Történelmi nevezetességű zászlónk, mely már több mint 200 éves, melyet őseink mindenkor győzelemre kísérték, jelen háborúban is győzelem kíséri, dacára, hogy eddig két ellenséges golyó által lövetett keresztül.

Ezredünk több embere lett vitézségi éremmel kitüntetve, melynek névsorát külön csatoltan jelezzük. Amidőn kérem Méltóságos Urat az ezred üdvözlését a vármegyének tolmácsolni, maradok kitűnő tisztelettel:

Wessely alezredes

Az ezredtől eddig a következők kaptak kitüntetést:

I. osztályú vitézségi érmet kaptak : Polcz Péter, Reitenbach Ferenc, Prase János törzsőrmesterek, Henke Frigyes szakaszvezető, Brezik Mihály őrzvezető és Blidar István gyalogos.

II. osztályú ezüst vitézségi érmet kaptak : Irsay Nándor, dr. Lilburg Sándor és Rziha Nándor tartalékos zászlósok, Petkucz György, Dingesz Péter és Bauer József őrmesterek, Bauer Mátyás, Müller Ferenc, Bartl Péter, Petrics Antal, Portisku József, Erdeljan Simeon, Anton Miklós, Reininger Mihály, Papić Živa, Welczek Péter, Radak Velimir szakaszvezetők, Fodor Ignác, Pardanjac Manojló, Hauser György, Alb Mihály, Steiner Imre, Müller Antal, Fiat Velizar tizedesek, Fiszinger István, Schneider József, Kondan Péter, Somogyi Antal, Molac Brankó, Pasa János és Pržanovski Ernő gyalogosok.”

A kitüntetési névjegyzékből is szépen látszik a vármegye többnemzetiségű összetétele, hiszen valamennyi itt élő nemzetiség képviseltette volt.

A 29-esek veszteségeiről – hősi halottjairól és sebesültjeiről – azonban Wessely alezredes bölcsen hallgatott. De ezek a hírek már korábban megjöttek : a Torontál napilap 1914. november 3-ai szám közölte a 37. számú hivatalos Veszteséglajstrom kivonatát, amelyben elesettként szerepelt a 29-esek soraiból Karsay Sándor Elek tartalékos hadnagy – civilben mérnök – és Kiss Albert hadnagy, valamint 35 legénységi állományú katona is. Ezután már folyamatosan érkeztek a 29-esek veszteségeiről szóló jelentések, és ez még csak a háború kezdete volt . . .

FOTÓ : ARCHÍV

A cs. és kir. 29. gyalogezred katonái az orosz hadszíntéren, feltehetően 1914-1915 telén

2015. 01. 07. Molnár Tibor cikke

FORRÁS :

<http://nagyhaboru.blog.hu/2015/01/07/ torontal varmegye mindenkor buszke lehet hos fiaira>

KÉPEK : 1. HONLAP / NAGYBECSKEREK / ARCHÍVUM/ világháború von Laudon báró

2. HONLAP / NAGYBECSKEREK / ARCHÍVUM / világháború 1914-15 telén orosz fronton